

KİTABDAN EKCRANA: ƏDƏBİYYATIN İRAN KİNO SƏNƏTİNDƏ YERİ

Rauf QULUZADƏ,

Bakı Dövlət Universitetinin

Şərqsünəslıq fakültəsinin müəllimi

AÇAR SÖZLƏR: *Farsdillı ədəbiyyat və kino, İran ədibləri və ssenarilər.*

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: *Персидская литература и кино, иранские писатели и киносценарии.*

KEY WORDS: *Persian literature and cinema, Iranian writers and screenplays.*

Kino sənəti yaranandan, xüsusilə bədii filmlər çəkilməyə başlayandan, onun əsas mövzu qaynağı bədii ədəbiyyat olmuşdur. 1948-ci ildə iranlı kinoşünas Kayhan demişdir: “Film o zaman yaxşı hesab oluna bilər ki, onun ssenarisi məşhur yazıçı tərəfindən yazılsın, ya da film bədii əsər əsasında çəkilsin” [1]. Biz də bu məqalədə İran kino sənətində ədəbiyyat nümunələrinin rolu və İran bədii ədəbiyyat nümunələri əsasında çəkilmiş filmlər haqqında məlumat verməyə çalışacağıq.

Kino ən gənc və kütləvi incəsənət növlərindən biri olaraq, insanların dünyagörüşünün formalaşmasında mühüm rol oynayır, cəmiyyətin inkişafına təsir edir, ölkəni, onun insanlarını, sosial həyatını, mədəniyyətini ölkə hüdudlarından kənarında tanıdır.

İrənin ilk kino nümunələri 1900-cü ildə çəkilmişdir, ancaq günümüzdə gəlib çatmamışdır. İran kinosu haqqında ilk məqalələr isə 1916-17-ci illərdə Bakıda həftəlik “Hekayət” məcmuəsində dərc olunmuşdur [2].

Asiya-Sakitokean hövzəsi ölkələrinin film mükafatı müsabiqəsinin bədii rəhbəri Maksine Villiamson 35-ci Beynəlxalq Film festivalında demişdir: “İran qədim mədəniyyətə malik ölkədir. İrənlilərin bədii ədəbiyyat, poeziya və nəsr sahəsində dərin bilikləri, mədəni irslərinə və ədəbiyyata sevgisi filmlərində gözəl əksini tapmış, kino sənətinin inkişafına güclü təsir etmişdir” [3]. Bədii ədəbiyyatda olduğu kimi, mənəvi və humanist prinsiplər üzərində qurulmuş insan münasibətlərinin təsviri İran filmlərinin ən mühüm xüsusiyyətlərindəndir. Sosial realizm fonunda dramatik həyati problemlərin ustalıqla təsviri İran filmlərinin vizual mədəniyyət sahəsində gözəl nümunələr hesab edilməsinin əsas səbəblərindən biridir. İran kinosu ilə bədii ədəbiyyat arasında həmişə əhəmiyyətli dərəcədə sıx əlaqə olmuşdur. Bu əlaqə sonra təsir əks-təsir formasında inkişaf etmişdir.

Keçən əsrin 30-cu illərində İrənda ilk səsli kinofilmlərin çəkilişi ilə İran mədəniyyəti tarixində yeni dövr başladı. Həmin illərdə İran Maarif Nazirliyinin sifarişi ilə fars ədəbiyyatının klassik şairlərindən olan Firdovsinin həyatına həsr edilmiş film çəkildi. Filmdə Firdovsi ilə Şah Sultan Qəznəvi arasındakı çəkişmə səhnəsi Rza Şahın narazılığına səbəb olduğundan, film müsadirə edildi. Bu, İran kino tarixində ilk siyasi senzura hadisələrindən biridir [4].

1935-37-ci illərdə dahi şairimiz Nizami Gəncəvinin klassik dünya ədəbiyyatının ən nadidə inciləri hesab olunan “Leyli və Məcnun”, “Fərhad və Şirin” poemaları əsasında İrənda “səsli kinonun atası” Əbdülhüseyn Sepantenin çəkdiyi filmlər farsdillı kino sənəti tarixinə düşmüşdür.

Şərq ədəbiyyatının “Min bir gecə” nağıllarından birinin süjeti əsasında müasir Tehran reallıqlarına

uyğunlaşdırılmış Qaffarinin “Qozbelin gecəsi” filmi 1964-cü ildə Kann Festivalında nümayiş etdirildi. Qaffarinin bu uğuru İranın bir sıra şair və yazıçıları özlerini kino aləmində sınağa sövq etdi. Şairlərdən Fereyduh Rahnema “Siyavuş Taxt-e Cəmşiddə”, Foruh Fərruhzad “Məhkum olmuşların evi”, yazıçı Ebrahim Qolestan “Kərpic və güzgü” və digərləri beynəlxalq festivallarda nümayiş etdirilib, xarici mətbuatın müsbət rəylərini almış filmlər çəkildilər.

1979-cu il İslam inqilabından sonra vizual incəsənət poeziyanı əvəz edərək mədəniyyətin dominant formasına çevrilmişdir [5].

Klassik qəzəl poeziyası, sufilik və müasir poeziya ilə kinonun vəhdəti Abbas Kiyarüstəminin filmlərinin özəyində durur. Bəhrəm Bayzainin Qərb müasirliyinin İran cəmiyyətinə təsirini əks etdirən filmlərində fars poeziyasının humanistik fəlsəfi ideyalarını sezməmək mümkün deyil.

Beləliklə, müasir İran kino sənəti sosial-inqilabi ideyaların carçısı rolunu deyil, hadisələrə humanist münasibətlər müstəvisindən yanaşmanı seçmişdir.

M.R.Qanunpərvər 2016-cı ildə nəşr edilmiş “Fars nəsr ədəbi janrı və İran kinosu” adlı kitabında təcrübəli ədəbiyyat müəllimi və filoloq olaraq, bu iki sənət arasındakı sıx əlaqəni çox gözəl xarakterizə etmişdir: “Şifahi incəsənətin iki qolu olaraq kino və nəsr ümumi mənbəyə malikdir. XIX əsrin sonu ərsəyə gəlmiş fars nəsr janrı və növbəti əsrin 30-cu illərində yaranmış İran kino sənəti müasir dövrə qədər çiyin-çiyinə addımlayır” [6].

Kino sənəti nəqli ədəbi janr kimi üstünlüyü əldə etdiyinə görə, yazıçılar kino sənəti elementlərini öz əsərlərinə müvəffəqiyyətlə daxil edirdilər.

Keçən əsrin 60-cı illəri İran kino sənətində Yeni dalğa dövrü adlanır. Əvvəlki onilliyin sonu 25 film istehsal edildiyi halda, 60-cı illərin sonunda 65 tammetrajlı film çəkilməmişdir. Tanınmış yazıçılardan Sadeq Hedayəti, Qolam Hüseyn Səedi, Sadeq Çubək kimi müəlliflərin əsərləri ekranlaşdırılıb, geniş tamaşaçı kütləsinə təqdim edilmişdir. İran Yeni dalğa studiyası rejissorlarının səciyyəvi xüsusiyyəti siyasi və fəlsəfi mövzuları alleqorik hekayələrlə izah etmə, bəzilərinin poetik dialoqlardan istifadə etmə tərzidir.

1969-cu il o dövrün ən müvəffəqiyyətli ili olmuşdur. Məsud Kimiayinin “Qeysər” dramı və Dariyus Mehrcuinin “İnək” kriminal dramı İran milli kino sənətinin inkişaf vektorunu dəyişmişdir. Hər iki film 1972 və 1998-ci illər aparılmış sorğuya əsasən kino tənqidşünasları tərəfindən ən yaxşı İran filmləri hesab olunmuşdur.

“İnək” 1971-ci il Venesiya və Çikaqo beynəlxalq kino festivallarında mükafat almış ilk İran filmidir. Bu film tanınmış İran yazıçısı Golam Hoseyn Saedinin eyniadlı povesti əsasında çəkilməmişdir [7].

Evli, lakin övladı olmayan Məşt Həsən bütün məhrini öz inəyinə salır. Kəndin yeganə inəyi olduğuna görə Məşt Həsən inəyi göz bəbəyi kimi qoruyur. Bir dəfə Məşt Həsən birgünlük kəndi tərk etməli olur. Həmin gün ikicanlı inək ölür. Kəndlilər inəyi köhnə quyuda basdırıb Məşt Həsən kədərənəsin deyə, yalandan inəyin qaçdığını deyirlər. Məşt Həsən bu yalana inanmaq istəmir və dəli olur. Aqlını itirmiş kişi tövlədə gizlənib saman yeyir, özünü inək hesab etməyə başlayır. Bir neçə gündən sonra həmkəndliləri Məşt Həsəni zorla şəhər xəstəxanasına aparmaq istəyirlər. Zavallı qaçıb canını qurtarmaq istəyəndə uçuşma yuvarlanır.

Film Ayətullah Xomeyninin xoşuna gəldiyindən onu İslam İnqilabından sonra qadağan etməyə icazə vermədi.

1971-ci il məşhur İran yazıçısı Sadeq Hedayətinin “Üç damla qan” hekayələr toplusundan “Daş Akol” əsasında Məsud Kimiayinin eyniadlı filmi ekranlara çıxmış və böyük müvəffəqiyyət qazanmışdır.

Sadeq Hedayatinin bu əsəri də keçən əsrin 20-ci illərinin sonu və 30-cu illərin ortalarında yazılmış digər əsərləri kimi milli sosial mühiti əks etdirir. “Daş Akol” bir neçə dəfə ingilisl dilinə, eləcə də fransız və koreya dillərinə tərcümə edildiyindən xarici oxuculara tanış əsərdir.

Tənqidşünasların rəyinə görə, özlüyündə kiçik şedevr olan hekayənin dialoqları xüsusi məharətlə yazılmış, dilin ən gözəl xüsusiyyətlərini əks etdirən idioma və məsəllərlə zəngindir. Əsərdə iki insan arasındakı düşmənlik və ədavəti bildirən, “Şirazda hər kəs bilirdi ki, Daş Akol və Kəkə Rostəm bir-birinin kölgəsini qılınclayırlar” cümləsində işlənən “kölgə qılınclamaq” ifadəsi kimi xalq dilindən gəlmiş yüzrlərlə ifadə var. Onların fikrincə, yazıçı hətta “quru formal sözlərdən” də poetik və romantik cümlələr yarada bilmişdir [8]. Poeziyada olduğu kimi, alleqorik ifadə, deyim və cümlələrin qafiyə ilə yazılması mətndə poetik ritm yaranmasına səbəb olmuşdur.

Hadisələr Şiraz mahalında XX əsrin əvvəllərində baş verir. Daş Akol və Kəkə Rostəm arasında ədavət illərlə davam edir. Daş Akol dəfələrlə Kəkə Rostəmin hücumlarını dəf edib, onu yerində oturtsa da, düşmən ondan əl çəkmir və intiqam almağa fürsət axtarır. Film bu iki nəfər arasında növbəti çəkişmə səhnəsi ilə başlayır. Günlərin bir günü ölüm ayağında olan tacir Hacı Şəmad Daş Akolu yanına çağırır, bütün sərvətini idarə etməyi, ailəsinin ağası olmağı ona vəsiyyəət edir və dünyasını dəyişir. Orada Daş Akol böyük bir yükün altına girdiyini, öz-özünə dediyi kimi, “əl-ayağının zəncirləndiyini” anlayır [9].

Dəfn mərasimində Hacınin kiçik qızı Mərcan bayılır. Daş Akol onu özünə gətirmək üçün qızın üzünə su çiləyərkən onların baxışları qarşılaşır və Daş Akol sarsılır. Qıza görə yaşlı və eybəcər olduğuna özünü inandıran Daş Akol nə vaxtsa Mərcanla evlənmək fikrindən vaz keçib, bütün fikrini Hacınin işləri ilə məşğul olmağa yönəlir. İşləri yoluna qoyub, ailənin gəlirlərini artırır, eyni zamanda Hacınin ailəsinin qayğısına qalıb, xərclərini öz boynuna götürür. Ətrafdakıların istehzalarına fikir vermədən, yavaş-yavaş əvvəlki həyatından uzaqlaşır.

Evdə saxladığı qoca tutuquşu Daş Akolun tənha gecələrdə yeganə dostuna çevrilir. “Hər gecə Şirazın əyri-üyrü küçələri yatanda Daş Akol öz arzu və istəklərini utanmadan qılafından çıxarır”. O, Mərcana olan sevgisini ilk dəfə tutuquşuya bəyan edir, gecələri qəm içində tutuquşuya məhəbbət şeirləri oxuya-oxuya keçirir. Yazıçının bir sıra hekayələrində yer alan yaşlı adamın gənc və əlçatmaz qıza vurulması süjeti “Daş Akol” əsərində sosial-etik baxımdan təsvir edilmişdir. İşlər beləcə davam edir və bir gün dövlətli bir adam Mərcan üçün elçiliyə gəlir. Cəmiyyətin əxlaq və şərəf kodekslərinə uyğun olaraq, Daş Akol vəzifəsini yerinə yetirir: toy tədarükünə başlamağa qərar verir. Evə yeni sahib gəldiyindən, hamının qarşısında işləri təhvil verərək çıxıb gedir.

Köhnə sığınacağına qayıdan Daş Akol dərdini unutmaq üçün çarəni badə və qəzəllərdə görür, səfil vəziyyətə düşür. Bu vaxt Kəkə Rostəm peyda olur və qisas almaq üçün fürsət axtarır. Köhnə ədavət yenidən qızışır. Təkbətək döyüşdə Daş Akol Kəkə Rostəmi məğlub edir və mərdliyini nümayiş etdirərək xəncərini kənara atır. Namərd Kəkə isə həmin xəncər ilə rəqibini ölümcül yaralayır. Növbəti gün Daş Akol bütün bu illərdə yeganə sirdaşı olan qoca tutuquşunu Mərcana göndərir.

Filmin son səhnəsində Mərcan heyranlıqla tutuquşunu seyr edərkən, quş Daş Akolun həmişə dediyi sözləri təkrarlamağa başlayır: “Mərcan... Mərcan... sən mənə öldürdün... Mərcan... bunu kimə deyim? Sənə olan eşqim mənə öldürdü...” Mərcanın gözlərindən yaş axmağa başlayır. Elə həmin anlar Daş Akol öz evində son nəfəsini verərək həyata vida edir.

Məsud Kimani Hedayətinin ədəbi dillə təsvir etdiyi mühiti ustalıqla film dilinə çevirmiş və əsrlərin keçidində olan İranın atmosferini tamaşaçıya çatdırmağa nail olmuşdur.

İran İslam İnqilabı və İran-İraq müharibəsi bu ölkədə mədəniyyətin bütün sahələri kimi, ədəbiyyat və kino sənətinə də güclü təsir etdi. Mövzular əksər hallarda bu tarixi hadisələri əhatə edirdi. İrandan mühacirət edən mədəniyyət xadimləri xaricdə fəaliyyətlərini davam etdirdiklərinə görə mühacir ədəbiyyatı və kinomatoqrafiyası yarandı. 1980-90-cı illərdə kino sənəti İranın yeni nəsil yazıçılarının yaradıcılığına təsir etməyə başlamışdı.

İran filmlərinin beynəlxalq səviyyədə tanınmasını BBC Mədəniyyət şöbəsinin tərtib etdiyi 100 ən yaxşı xarici dilli filmlər arasında dörd İran filminin olması təsdiqləyir. Onlardan üçü Abbas Kiyarüstəminin filmləridir. O, dünya miqyasında tanınan və təqdir edilən iranlı rejissor, ssenarist və prodüser olmaqla, İran Yeni Dalğa studiyası rejissorlarından biri idi.

Şair kimi tanınan Abbas Kiyarüstəminin “Dostumun evi hardadır?” filminin adı İran müasir poeziyasının ən görkəmli şairlərindən biri - Söhrab Seheprinin eyniadlı mistik poemasından götürülmüşdür. Film cəmiyyətdə vətəndaşq borcu, loyallıq və gündəlik qəhrəmanlıq kimi hissələrin metaforu kimi qiymətləndirilir.

Filmin əsas qəhrəmanı Əhməd adlı məktəblidir. Müəllim Əhmədin dostu Nemətzadə ev tapşırıqlarını dəftərdə deyil, vərəqdə yazdığına görə danlayır və bir də təkrar olsa, onu məktəbdən qovmaqla hədələyir. Həmin gün Əhməd səhvən Nemətzadənin dəftərini evə gətirdiyini görür. O, dostunu çətin vəziyyətdə qoyduğunu anlayır və dəftəri qaytarmaq qərarına gəlir. Qorxusuna qalib gələrək özbaşına qonşu kəndə gedib dostunun yaşadığı evi axtarmağa başlayır. Nemətzadə tapmayıb, gecə evə qayıtmağa məcbur olur. İşlər elə gətirir ki, Əhməd növbəti dərs ilində həll edilmiş ev tapşırıqları olan dəftəri dostuna qaytarır.

“Dostumun evi hardadır?” filmi İran kinomatoqrafiyasının klassik nümunələri siyahısındadır [10].

Abbas Kiyarüstəminin digər “top 100” siyahısına düşmüş “Albalı dadı” filmi 1997-ci ildə keçirilmiş Kann kino festivalında “Qızıl Palma” mükafatına layiq görülmüşdür.

İntihar etmək istəyən orta yaşlı Bədii onu dəfn edəcək birini axtarır. Qarşısına çıxan iki nəfər Bədiiyə təklifindən imtina edirlər. Üçüncü adam özü də keçmişdə intihara cəhd göstərmiş şəxdir. O, kömək etməyə razı olsa da, Bədii bu fikrindən döndərməyə çalışır: “Allahın öz yaratdıqları üçün etdiklərini heç bir ana öz uşaqları üçün edə bilməz. Siz bunlardan imtina etmək istəyirsiniz?” Filmin sonunda Bədii yuxu dərmanı qəbul edərək, təyin olunmuş yerə gəlir və qazdırdığı qəbrə uzanır. Bu zaman güclü leysan başlayır.

Ötən əsrin 90-cı illərinin ən tanınmış bədii filmi - 1995-ci ildə istehsal olunmuş dünya şöhrətli “Ağ şar” İran kinomatoqrafiyasının növbəti klassik nümunəsidir. Filmin rejissoru və ssenari müəlliflərindən biri İran kinomatoqrafiyasında “yeni dalğa”nın ən məşhur nümayəndəsi, Cənubi Azərbaycanda dünyaya göz açmış Cəfər Pənahidir. Ssenarinin digər müəllifi Abbas Kiyarüstəmidir.

Filmdəki hadisələr İranda Yeni İl - Novruz bayramı ərəfəsində baş verdiyindən, bayram adət-ənənələri gözəl təsvirini tapmışdır. Yeddi yaşlı Raziyə bayram hədiyyəsi kimi anasından qızıl balıq almağı xahiş edir. Balıq satılan mağaza saat yarımından sonra bir həftəlik bağlanacağına görə Raziyə və qardaşı Əli analarını tələsdirirlər. Ana ailə büdcəsindən son 500 tıməni uşaqlara verir. Yolda uşaqlar iki dəfə pulu itirirlər, pulu ələ keçirmək istəyən adamlardan yaxa qurtarmağa çalışırlar. Son anda küçədə şar satan əfqan oğlan əlində qalmış sonuncu ağ rəngli şarla uşaqlara kömək edir.

Siyasi hadisələrin fonunda Qərb cəmiyyətində İran haqqında məlum və əsasən xoşagəlməz qərəzli stereotiplərin formalaşdırıldığı dövrdə beynəlxalq kino festivallarında “Ağ şar” filmi tamaşaçıların, tənqidçilərin və münisflər heyətinin təqdir və təriflərini qazanmışdır. Film beynəlxalq müsabiqələrdə

dəfələrlə mükafat almış, 1995-ci il Kann festivalının “Qızıl kamera” mükafatına layiq görülmüşdür. Kann festivalının bəyəndiyi “Ağ şar” filmi “ən yaxşı xarici film” nominasiyası üzrə 68-ci “Oskar” mükafatına namizəd kimi irəli sürülsə də, İranla ABŞ arasındakı siyasi qarşıdurma səbəbindən film bu müsabiqədə iştirak edə bilməmişdir [11]. “The Guardian” filmi bütün dövrlərin ən yaxşı 50 ailə filmi siyahısına daxil etmişdir.

BBC Mədəniyyət şöbəsinin 2018-ci ildə tərtib etdiyi 100 ən yaxşı xarici dilli film arasındakı 4 İran filmindən ən məşhuru Əsgər Fərhadinin “Nadirin Simindən ayrılması” (və ya “Boşanma”) filmidir. 2012-ci il “ən yaxşı xarici film nominasiyasında” Oskar mükafatı almış “Boşanma” filmi bu siyahıda 21-ci yerdədir.

Məqalənin əvvəlində Kayhanın çox dəqiq qeyd etdiyi kimi, bir filmin yaxşı hesab olunmasının əsas şərti onun ssenarisinin ədəbi və danışq dilinin bütün incəliklərini gözəl bilən qələm ustası tərəfindən yazılmasıdır. Film xarici kinoşünaslar tərəfindən “yeni klassika” adlandırılmış və yüksək qiymətləndirilmişdir. Vikram Murthi yazır: “Qısaca desək, Ə.Fərhad hazırdə yaşayan dahi ssenari müəlliflərindən biridir. Onun Çexovsayağı yazıçılıq bacarığı sayəsində biz ciddi mənəvi-əxlaqi məsələlərin təsvirini personajların aldıkları qərarlarda görə bilirik” [12].

Bununla belə, Fərhadinin dərin humanist ideyaları bir hekayəyə sığdırmaq, hər bir personajın düşdüyü vəziyyəti qəlbən duyaraq anlamaq qabiliyyəti daha güclüdür. Fərhadinin adının Avropada “yeni dram” axınının banisi, Norveç şairi, publisist, dramaturq Henri İbsen və amerika yazıçısı, dramaturq, ədəbiyyat üzrə Nobel mükafatı laureatı Yucin Qladstoun O’Nil ilə birgə çəkilməsinin səbəbi var. Onlar öz əsərlərində dramatik hadisələrin girdabına düşən insanların öz istəklərinə qarşı çıxmasını seçmək məcburiyyəti qarşısında qalmaları və təsadüfi anlaşılmazlıqlarla əlaqəli olduğunu göstərir. Fərhad heç bir halda personajları müsbət və ya mənfi qəhrəman olaraq “yaxşı adam” və ya “pis adam” çərçivəsinə salmır. Onlar yalnız çıxılmaz vəziyyətə düşmüş, bir-birindən emosional cəhətdən ayrılmış insanlardır və onları anlamaq lazımdır. Əsərdə insanların öz yaxınlarını manipulyasiya etməsi, aldatması, istəmədiyi nəyəsə məcbur etməsinin səbəblərini bacarıqla təsvir edir. “Boşanma” sırf İran dramı olsa da, filmin oyatdığı hisslərin coğrafi hədd-hüdudu yoxdur [13].

Son onilliklər İranın sərhədlərindən kənarında, xüsusilə də Qərbdə yaşayan bir çox kinosevərlərin İran incəsənətinə marağı siyasi kontekst daşıyırdı. Bu cəhətdən onlar Cəfər Pənahi və Əsgər Fərhadinin filmləri ilə kifayətlənirdilər [14].

“2019-cu ildə yeni nəsillə kino rejissorları çəkdiqləri filmlərdə incəsənətin lirik və universal tərəflərini ön plana çəkərək, poeziyanın siyasətdən üstünlüyünü qeyd etmək, müasir tamaşaçılara İran kinosunu daha dərinləndirən anlatmaq niyyətindədirlər”. Bu sözləri “Müasir İran kinosu: hərəkətdə olan poeziya” həftəsinin təşkilatçılarında Elhum Şakerifar 2019-cu ilin aprelində “London Barbican Cinema”dakı təqdimatında demişdir.

Elə həmin təqdimatda E.Şakerifar rejissor Mani Həqiqidən sitat gətirmişdir: “Daim siyasətə aid suallar eşitmək xoşagəlməzdir. Biz sənət əsəri yaratmışıq. Gəlin unutmayın ki, ədəbiyyat və incəsənət bizi ayıran maneələri aşmaq üçün universal bir dildir” [15].

ƏDƏBİYYAT

1. <https://www.iranicaonline.org/articles/cinema-i>
2. <https://en.irna.ir/news/82504642/Iranian-movies-reflection-of-culture-literature-Expert>
3. https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B8%D0%BD%D0%B5%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84_%D0%98%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%B0
4. <https://profiles.laps.yorku.ca/projects/iranian-cinema-and-persian-literature/>
5. [https://en.wikipedia.org/wiki/The_Cow_\(1969_film\)](https://en.wikipedia.org/wiki/The_Cow_(1969_film))
6. https://en.wikipedia.org/wiki/Dash_Akol
7. <https://www.csmonitor.com/1996/0124/24141.html>
8. [https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B5%D0%BD%D1%8C_%D0%BA%D0%B8%D0%BD%D0%BE_\(%D0%98%D1%80%D0%B0%D0%BD\)](https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%94%D0%B5%D0%BD%D1%8C_%D0%BA%D0%B8%D0%BD%D0%BE_(%D0%98%D1%80%D0%B0%D0%BD))
9. <https://www.indiewire.com/2016/02/new-classic-asghar-farhadis-a-separation-124884/>
10. <https://www.sensesofcinema.com/2020/cteq/where-is-the-friends-house-abbas-kiyarostami-1987/>
11. <https://www.jstor.org/stable/4310496?seq=1>
12. <https://www.bbc.com/culture/article/20181115-the-great-films-that-define-iran>
13. <https://www.sid.ir/en/journal/ViewPaper.aspx?ID=546249>
14. <https://www.questia.com/read/1P4-1900111937/iranian-film-and-persian-fiction>
15. <https://www2.bfi.org.uk/news-opinion/sight-sound-magazine/features/contemporary-iranian-cinema-poetry-in-motion-janbal-dragon-arrives>

Рауф Гулузаде
**ОТ КНИГИ НА ЭКРАН: МЕСТО ЛИТЕРАТУРЫ В
ИРАНСКОМ КИНЕМАТОГРАФИИ**

РЕЗЮМЕ

С момента появления киноискусства, его основным источником была художественная литература. Как и в художественной литературе, описание человеческих отношений, основанное на моральных и гуманистических принципах, является одной из важнейших особенностей иранских фильмов. В этой статье мы хотим предоставить информацию о роли литературы в иранском кино.

Rauf Guluzada
**FROM THE BOOK TO THE SCREEN: THE PLACE OF
LITERATURE IN IRANIAN CINEMATOGRAPHY**

SUMMARY

Since the advent of cinematography, fiction has been its main source. As in fiction, describing human relations based on moral and humanistic principles is one of the most important features of the Iranian films. In this article, we want to provide information on the role of literature in the Iranian cinematography.